

BLANKA JULITA STEFAŃSKA

Glosa

do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2013 r., IV KK 168/13*

**Commentary to the Supreme Court judgement of 29 August 2013,
file ref. No. IV KK 168/13**

TEZA

Zasada wyrażona w przepisie art. 108 k.k. nie rozciąga się na skazanie z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności, gdyż przepis art. 76 § 1 k.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do ogólnych rozwiązań zawartych w rozdziale XII kodeksu karnego. Jeżeli więc w okresie wskazanym w art. 76 § 1 k.k. nie dojdzie do zarządzenia wykonania kary, to nawet popełnienie w okresie próby nowego przestępstwa pozostanie bez wpływu na zatarcie skazania stosownie do treści art. 76 § 1 i 2 k.k.

GLOSA

Pogląd Sądu Najwyższego, że wymóg łącznego zatarcia skazania przewidziany w art. 108 k.k. nie dotyczy zatarcia skazania w związku z pomyślnym upływem okresu próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary, zasługuje w pełni na aprobatę, wątpliwości jednak budzi argumentacja przytoczona na jego uzasadnienie. Skłania to do szerszego spojrzenia na ten problem.

Ustawodawca w art. 108 k.k. wprowadził zasadę, że jest dopuszczalne tylko łączne zatarcie wszystkich skazań w wypadku gdy:

1. sprawcę skazano za dwa lub więcej nie pozostających w zbiegu przestępstw (*in principio*);
2. jeżeli skazany po rozpoczęciu, lecz przed upływem okresu wymaganego do zatarcia skazania ponownie popełnił przestępstwo (*in fine*).

W art.108 k.k. jest mowa ogólnie o zatarciu skazania, co pozwala zakładać, że dotyczy wszystkich regulacji przewidujących zatarcie skazania, w tym także związanych z pozytywnym zakończeniem okresu próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary (art. 76 § 1 i 2 k.k.).

Wymóg jednoczesnego zatarcia wszystkich skazań oznacza, że nie jest możliwe zatarcie skazania wcześniejszego, jeżeli nie ma warunków do zatarcia skazania za przestępstwo ostatnie¹. Trafnie Sąd Najwyższy podniósł, że „Uprzednia karalność oskarżonego nie ogranicza się jedynie do skazań w 1985 roku i w 1989 roku, w roku 1999 został on skazany za przestępstwo zakwalifikowane z art. 208 d.k.k. (kodeks karny z 1969 r., uwaga B. J. S.) na karę roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Wobec tego jeżeli uwzględni się unormowanie art. 108 k.k., to oczywiście się staje, że żadne wcześniejsze skazanie nie uległo zatarciu, zanim po raz kolejny został skazany w 1999 r. W tej sytuacji uwzględnienie przez orzekające w tej sprawie sądy, że był on uprzednio wielokrotnie karany, było w pełni uzasadnione.”².

Łączne zatarcie skazań za dwa lub więcej niepozostających w zbiegu przestępstw (art. 108 *in principio* k.k.) dotyczy sytuacji, gdy drugie skazanie nastąpiło za przestępstwo popełnione w okresie od wydania chociażby nieprawomocnego wyroku do dnia rozpoczęcia okresu wymaganego do zatarcia skazania, tj. do dnia wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania kary. Dopiero popełnienie w tym okresie przestępstwa powoduje, że zatarcie skazania może nastąpić łącznie za to przestępstwo i przestępstwo objęte wcześniejszym wyrokiem. Musi ono być stwierdzone prawomocnym wyrokiem zapadłym w tym okresie. Nie jest wystarczające popełnienie przestępstwa lub nieprawomocne skazanie za takie przestępstwo, gdyż pozostawałoby to w sprzeczności z zasadą domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k.)³. Ponadto chodzi o zatarcie skazanie, a – jak już wynika z samej

* Biul. PK. 2013, Nr 9, poz. 1.2.5.

¹ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lublin 2012, s. 284, 174, A. Grześkowiak w: F. Ciepły, M. Gałązka, A. Grześkowiak, R. G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk, K. Wiak, *Kodeks karny. Komentarz*. Pod red. A. Grześkowiak, K. Wiaka, Warszawa 2012, s. 602.

² Postanowienie SN z dnia 15 września 2005 r., sygn. akt II KK 4/05, OSN Prok. i Pr. 2006, Nr 12, poz. 1.

³ A. Wąsek [w:] O. Górnik, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz, t. I*, Gdańsk 2005, s. 734, R. Krajewski, *Zatarcie skazania w prawie karnym*, PiP 2007, Nr 11 s. 110.

nazwy – dotyczy tylko skazania. Przepis ten może mieć zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy skazany popełnił ponownie przestępstwo przed rozpoczęciem okresu do zatarcia skazania, za które został prawomocnie skazany⁴.

Łączne zatarcie skazania w razie ponownego popełnienia przestępstwa po rozpoczęciu, a przed upływem okresu wymaganego do zatarcia skazania (art. 208 *in fine* k.k.) dotyczy sytuacji, gdy przestępstwo zostało popełnione w okresie od rozpoczęcia biegu terminu do zatarcia skazania za pierwsze przestępstwo, tj. od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania orzeczonej za nie kary do uznania skazanie za niebyłe, czyli do upłynięcia okresów wymaganych do zatarcia skazania.

W obu sytuacjach istotne znaczenie ma okres, który musi upłynąć, by doszło do zatarcia skazania. Wobec tego ważnym problemem – z punktu widzenia analizowanego zagadnienia – jest określenie tego okresu w wypadku zatarcia skazania w związku z pomyślnym upływem okresu próby.

W myśl art. 76 § 1 i 2 k.k. skazanie ulega zatarciu z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby, a w wypadku gdy wobec skazanego orzeczono grzywnę lub środek karny, nie może ono nastąpić przed ich wykonaniem, darowaniem albo przedawnieniem ich wykonania, z wyjątkiem obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Skutek taki wywołuje pomyślny upływ okresu próby, niezależnie od tego, jakiego rodzaju kary wykonanie zostało warunkowo zawieszono i w jakim trybie to nastąpiło. Chodzi o warunkowo zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 2 lat (art. 69 § 1 k.k.), a wyjątkowo do 5 lat (art. 60 § 5 k.k.), kary ograniczenia wolności lub grzywny orzeczonej jako kara samoistna (art. 69 § 1 k.k.). Dotyczy to także kary pozbawienia wolności, której wykonanie zawieszono warunkowo w postępowaniu wykonawczym w sytuacji, gdy odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 2 lat trwało przez okres co najmniej jednego roku (art. 152 k.k.w.).

Przewidziany w tym przepisie okres próby i dodatkowe 6 miesięcy od zakończenia okresu próby nie jest okresem wymaganym do zatarcia skazania, a tym, w którym może być zarządzone wykonanie kary. Zatarcie skazania w tym trybie uzależnione jest od upływu okresu próby i niezarządzenia wykonania kary. Słusznie zauważył Sąd Najwyższy, że „Jeżeli zatem w okresie wskazanym w k.k. nie dojdzie do zarządzenia wykonania kary, to

⁴ Wyrok SN z dnia 17 maja 2000 r., sygn. akt V KKN 104/2000, Lex 50954.

popelnienie w okresie próby nowego przestępstwa pozostanie bez wpływu na zatarcie skazania stosownie do treści art. 76 § 1 i 2 k.k.”⁵.

Nie jest zatem spełniony przewidziany w art. 108 k.k. warunek, by skazanie za to inne przestępstwo miało miejsce do rozpoczęcia okresu wymaganego do zatarcia skazania (*in principio*) lub od rozpoczęcia biegu terminu do zatarcia skazania za pierwsze przestępstwo (*in fine*). Z tego też powodu art. 108 k.k. nie dotyczy art. 76 § 1 i 2 k.k.

Sąd Najwyższy odwołał się do reguły wyłączającej wielość ocen, a mianowicie do zasady *lex specialis derogat lege generali*. Argumentem posłużył się już wcześniej ten organ, stwierdzając że:

- „Zasada wyrażona w przepisie art. 112 nie rozciąga się na skazanie z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności, a art. 79 § 2 i 3 k.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do ogólnych rozwiązań zawartych w rozdziale XV kodeksu karnego. Jeżeli więc w okresie wskazanym w art. 79 § 2 k.k. nie dojdzie do zarządzenia wykonania kary, to popelnienie w okresie próby nowego przestępstwa pozostanie bez wpływu na zatarcie skazania stosownie do wskazań wynikających z § 2 i 3 tego artykułu.”⁶,
- Przepis art. 76 § 1 k.k. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 108 k.k. Jeżeli w okresie wskazanym w art. 76 § 1 k.k. nie dojdzie do zarządzenia wykonania kary, to popelnienie w okresie próby nowego przestępstwa pozostanie bez wpływu na zatarcie skazania stosownie do treści art. 76 § 1 i 2 k.k.⁷.

Odwołanie się do tej reguły zostało zakwestionowane w literaturze, w której trafnie podniesiono, że trudno doszukiwać się konfliktu norm obu tych przepisów⁸.

Za rozstrzygnięciem Sądu Najwyższego przemawia też wykładnia systemowa. Art. 76 jest zamieszczony w rozdziale VIII zatytułowanym „Środki związane z poddaniem sprawcy próbie”, w którym w sposób pełny uregulowano instytucję warunkowego zawieszenia wykonania kary. Dotyczy to także zatarcia skazania na karę z warunkowym zawieszeniem jej

⁵ Wyrok SN z dnia 9 grudnia 2009 r., sygn. akt V KK 303/09, KZS 2011, Nr 5A, poz. 131, wyrok SN z dnia 17 maja 2000 r., sygn. akt V KKN 104/00, Lex nr 50954.

⁶ Postanowienie SN z dnia 13 marca 1997 r., sygn. akt I KZP 42/96, OSN Prok. Pr. 1997, Nr 5, poz. 2 z uwagami aprobującymi R. A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 1997 rok*, WPP 1998, Nr 304, s. 97-98. Tak samo S. Zimoch, *Istot i znaczenie instytucji zatarcia skazania*, Biblioteka Palestry 1979, s. 10, A. Wąsek w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny...*, t. I, s. 771. Wątpliwość co do odwołania się do zasady specjalności zgłosił G. Bogdan [w:] G. Bogdan, Z. Cwiąkański, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny Komentarz*. Pod red. A. Zolla, t. I, Warszawa 2012, s. 1280.

⁷ Wyrok SN z dnia 17 maja 2000 r., sygn. akt V KKN 104/00, LEX nr 50954.

⁸ G. Bogdan [w:] G. Bogdan, Z. Cwiąkański, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny...*, s. 1281.

wykonania. Z treści tego przepisu nie wynika, by na zatarcie skazania w tym trybie miało jakikolwiek wpływ popełnienie albo skazanie za przestępstwo przed upływem okresu wskazanego w art. 76 § 1 k.k. Wpływ na zatarcie skazania ma jedynie zarządzenie wykonania kary. Jeżeli zarządzenie wykonania kary ma charakter fakultatywny (art. 75 § 2 i 3 k.k.), to skutek taki wywołuje postanowienie o zarządzeniu wykonania kary, które stało się prawomocne w okresie próby albo kolejnych 6 miesięcy (art. 178 § 3 k.k.w.)⁹.

Postanowienie o zarządzeniu wykonania kary, które sąd był obowiązany wydać (art. 75 § 1, § 1a i § 2a k.k.) nie musi być prawomocne przed upływem tych okresów, a wystarczy, gdy zostanie wydane w tym okresie, bowiem staje się wykonalne z chwilą wydania przed upływem okresu (art. 9 § 3 k.k.w.), chyba że sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie. W przypadku takiego wstrzymania wykonanie postanowienia może nastąpić dopiero po jego uprawomocnieniu przed upływem terminu do zarządzenia wykonania kary. Jest to stanowisko słusznie i zasadnie spotkało się z aprobatą w doktrynie.¹⁰

W wypadku niezarządzenia wykonania kary, mimo popełnienia w okresie próby przestępstwa (art. 75 § 2a i 3 k.k.), w tym także podobnego przestępstwa umyślnego, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności (art. 75 § 1 k.k.), fakt ten nie ma znaczenia na zatarcia skazania na podstawie art. 76 § 1 i 2 k.k. Słusznie Sąd Najwyższy podkreślił, że „Jeżeli więc w okresie wskazanym w art. 76 § 1 k.k. nie dojdzie do zarządzenia wykonania kary, to nawet popełnienie w okresie próby nowego przestępstwa pozostanie bez wpływu na zatarcie skazania stosownie do treści art. 76 § 1 i 2 k.k.”¹¹. Kodeks karny nie przewiduje zawieszenia skutku w postaci uznania skazania za niebyłe w razie pomyślnego upływu okresu próby. Art. 76 § 1 i 2 k.k. stanowi samoistną podstawę zatarcia skazania, niezależną od uregulowań rozdziału XII k.k.

Popełnienie przestępstwa – w zależności od jego rodzaju przestępstwa oraz wymierzonej kary – może powodować lub powoduje zarządzenie wykonania kary (art. 75 § 1-3 k.k.). W

⁹ Postanowienie SN z dnia 1 lutego 1995 r., sygn. akt III KRN 203/94, OSNKW 1995, nr 3-4, poz. 18, postanowienie SN z dnia 10 września 2005 r., sygn. akt III KK 312/05, Biul. PK 2005, Nr 6, poz. 1.2. 10, Postanowienie SA w Krakowie z dnia 11 września 2001 r., sygn. akt II AKz¹ 362/Ol, OSN Prok. i Pr. 2002, Nr 3, poz. 20. Takie samo stanowisko organ tej zajął co do odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia, uchwała 7 sędziów SN z dnia 30 stycznia 1996 r., sygn. akt I KZP 34/95, OSNKW 1996, nr 3-4, poz. 14 z uwagami krytycznymi R. A. Stefańskiego: Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 1996 r., WPP 1997, Nr 1, s. 93-95, postanowienie SN z dnia 3 listopada 2003 r., sygn. akt IV KK 373/03, LEX nr 82302, postanowienie SN z dnia 12 maja 2009 r., sygn. akt IV KK 88/09, OSNwSK 2009, poz. 1083, postanowienie SN z dnia 17 maja 2011 r., sygn. akt III KK 92/11, LEX nr 795786, postanowienie SN z dnia 28 kwietnia 2004 r., sygn. akt II KK 37/04, Lex nr 109476.

¹⁰ Postanowienie SN z dnia 20 czerwca 2013 r., sygn. akt I KZP 3/13, OSNKW 2013, Nr 8, poz. 63 z głosem aprobującym K. Postulskiego, LEX/el 2013.

¹¹ Wyrok SN z dnia 9 grudnia 2009 r., sygn. akt V KK 303/09, LEX nr 553740.

razie zarządzenia wykonania kary zatracie skazań za przestępstwo, co do którego zarządzono wykonanie kary i stanowiące podstawę tego zarządzenia może – zgodnie z art. 108 k.k. – nastąpić łącznie.

Ponadto treść art. 107 k.k. wskazuje, że zatarcie skazania w trybie w nim uregulowanym wchodzi w grę tylko wówczas, gdy kara podlegała wykonaniu; terminy do zatarcia skazania biegną od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania kary. Art. 76 § 1 k.k. dotyczy kary, która nie jest wykonywana, albowiem została ona warunkowo zawieszona. Zamieszczenie art. 108 k.k. bezpośrednio po art. 107 k.k. i w tym samym rozdziale przemawia za jego stosowaniem tylko do tych sytuacji¹².

ABSTRACT

The rule expressed by article 108 of Penal Code is not related to a suspension of an execution of a deprivation of liberty because article 76 par 1 is a special regulation when comparing general rules of chapter XII. So, if execution of deprivation of liberty is not decided during period determined by article 76 par. 1, even committing a new crime during the probation period has no influence on expunction of the sentence as prescribed by article 76 par 1 and 2.

¹² B. J. Stefańska, *Zatarcie warunkowego skazania*, Prok. i Pr. 2009, Nr 7-8, s. 121.